

RAPPORT: ÖSTERBOTTENS AVFALLSNÄMND'S GRANSKNING AV DEN AV FASTIGHETSINNEHAVAREN ORDNADE TRANSPORTSYSTEMET FÖR SLAMBRUNNSSLAM

1. INLEDNING

1.1 ALLMÄNT

Den nya helhetsreviderade avfallslagen (646/2011) trädde i kraft 1.5.2012. I den nya avfallslagens övergångsbestämmelse 149 § förutsätter en granskning av avfallstransportsystemet¹, ifall avfallstransporterna är ordnade som avtalsbaserade, d.v.s. avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar². En förutsättning för en fortsättning av avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar förutsätter att villkoren i avfallslagens 37 § uppfylls.

Kommunerna på Österbottens avfallsnämnds verksamhetsområde har överfört beslutanderätten om ärenden gällande avfallstransportsystem till den gemensamma avfallshanteringsmyndigheten, d.v.s. Österbottens avfallsnämnd. Enligt avfallslagens 149 § skall Österbottens avfallsnämnd se på vilka möjligheter det finns att ordna avfallstransport enligt villkoren i 37 § och fatta ett beslut om detta innan 1.5.2013. Ett beslut om att möjligheterna för avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar finns är ett undantag från det kommunalt anordnade transportsystemet (AvfallsL 36 §).

Enligt den nya avfallslagen är övergångstiden för en ändring av transportsystemet till kommunalt ordnad avfallstransport minst tre år eller högst fem år från ett beslut om att avfallslagens villkor för avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar inte finns eller uppfylls enbart till vissa delar.

Detta dokument/rapports avsikt är att fungera som beslutsunderlag för Österbottens avfallsnämnds beslutsfattande om en fortsättning av slamtransporter som ordnas av fastighetsinnehavaren.

1.2 UTREDNINGENS AVGRÄNSNING

¹ Gäller avfallstransporter som kommunen är skyldig att ordna, definieras i AvfallsL 32 § mom 1.

² I den nya avfallslagen har definitionen "avtalsbaserad avfallstransport" ersatts med definitionen "avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar".

Österbottens avfallsnämnds utredning och aktuella beslutsfattning om transportsystemet avgränsas till avfallstransporter som gäller tömningar av fastighetens slamavskiljare och samlingsbrunnar från följande typ av fastigheter/enheter:

- stadigvarande bostadsfastigheter
- social- och hälsovård
- utbildning (skolor)
- offentligt rättsliga samfunds samt offentligt rättsliga föreningars förvaltnings- och servicenheter

Observera här att utredningen inte gäller fastigheter som är direktkopplade (utan en eller flera mellanbrunnar) till ett kommunalt avloppsnät.

1.3 BAKGRUNDER

Österbottens avfallsnämnds beslutanderätt om transportsystemen på verksamhetsområdet har delegerats av medlemskommunerna, vilket har fastställts i den instruktion som medlemskommunernas fullmäktigen godkänt.

Österbottens avfallsnämnd har fastställt en slamhanteringsplan för verksamhetsområdet (§ 21, 6.5.2011) som har fungerat som ett stöd för utvecklingen av den nuvarande insamlingen och behandling av slam på verksamhetsområdet.

1.4 ANSVARFÖRDELNINGEN

Österbottens avfallsnämnd har myndighetsansvaret för den kommunala avfallshanteringen i respektive medlemskommun. Genom utövande av offentlig makt bevakar Österbottens avfallsnämnd hushållens och kommunernas intressen i avfallshanteringsfrågor.

Österbottens avfallsnämnds uppgifter har fastställts utöver vad som stadgas i avfallslagen i nämndens instruktion. Utöver de huvudsakliga uppgifterna som omnämns i instruktionen hör till Österbottens avfallsnämnds uppgifter att bereda och uppfölja kommunernas avfallspolitiska handlingsprogram.

De kommunala avfallshanteringsmyndigheternas intressebevakning för hushållen sker genom att fastställa servicegraden på verksamhetsområdet, nedsättande av oskäligen kommunala avfallsavgifter, fastställa villkoren för avfallstransporterna samt rätt att erhålla uppgifter för avfallstransporter som underlyder kommunalt ansvar.³

³ AvfallsL 5 kap.

Ab Ekorosk Oy svarar för den operativa verksamheten, d.v.s. mottagning och behandling av kommunalt avfall. Till Ekorosk uppgifter hör även bl.a. informationsverksamhet och fakturering av kommunala avfallsavgifter för Österbottens avfallsnämnds räkning. Själva mottagningen och behandlingen av slam från slamavskiljare och slutna brunnar sker på verksamhetsområdet primärt vid Österbottens Biogas Ab:s anläggning i Karleby. Som sekundära mottagnings- och behandlingsplatser verkar genom avtal kommunala reningsverk samt genom avtal två privata mottagnings- och behandlingsplatser.

Förteckning över de befintliga mottagnings- och behandlingsplatser för slam från slamavskiljare och slutna slambrunnar:

- Evijärvi: Evijärvi kommuns vattenreningsverk
- Jakobstad: Alheda vattenreningsverk
- Karleby: Österbottens Biogas Ab:s biogasanläggning
- Kauhava: Kauhava vattenreningsverk
- Kauhava: Kortesjärvi vattenreningsverk
- Kauhava: Voltti vattenreningsverk
- Kauhava: Perälä Pauli (endast slam från egna kunder)
- Kaustby: KVT-Vesihuolto Oy:s anläggning
- Kronoby, vattenreningsverk
- Nykarleby: Ab Slamson Oy, Munsala (endast slam från egna kunder)
- Vörå, Oravais vattenreningsverk

1.5 LAGSTIFTNING

32 §

Kommunens skyldighet att ordna avfallshantering

Kommunen ska ordna hanteringen av följande slag av avfall som inte är farligt avfall:

- 1) avfall från stadigvarande bostäder, fritidsbostäder, internat och annat boende, inbegripet slam från slamavskiljare och samlingsbrunnar,
- 2) kommunalt avfall från social- och hälsovården och utbildningsverksamheten,
- 3) kommunalt avfall från statens, kommuners, församlingars och andra offentligrättsliga samfunds samt offentligrättsliga föreningars förvaltning och servicefunktioner, när det inte är avfall som avses i 2 punkten,
- 4) sådant kommunalt avfall från affärslokaler som samlas in på fastigheten tillsammans med avfall enligt 1–3 punkten,

5) annat kommunalt avfall som samlas in tillsammans med avfall enligt 1–4 punkten inom ramen för ett områdesvist sopsugsystem eller något motsvarande insamlingsystem.

Kommunen ska dessutom ordna mottagningen och behandlingen av farligt avfall från boende. Kommunen är ansvarig för att ordna mottagningen och behandlingen av farligt avfall från jord- och skogsbruket, om det inte är fråga om oskäligen stora avfallsmängder.

Kommunens skyldighet enligt 1 och 2 mom. gäller inte avfall som i enlighet med 6 eller 7 kap. förs till avfallshantering som producenten eller distributören ordnar.

Närmare bestämmelser om vad och vilken verksamhet det avfall som avses i 1 mom. inbegriper får utfärdas genom förordning av statsrådet.

33 §

Kommunens skyldighet att ordna avfallshantering i andra hand

Kommunen ska ordna hanteringen av annat avfall än det som avses i 32 §, om avfallsinnehavaren begär det på grund av bristande utbud av andra tjänster och avfallet till sin beskaffenhet och mängd lämpar sig för transport eller behandling i kommunens avfallshanteringssystem. Är det fråga om en avfallshanteringstjänst som behövs kontinuerligt och regelbundet, ska kommunen ingå avtal med avfallsinnehavaren. Avtalet får gälla högst tre år i sänder.

34 §

Kvalitetskrav för kommunala avfallshanteringstjänster

Kommunen ska ordna avfallshantering så att

- 1) fastighetsvis avfallstransport står till förfogande efter behov,
- 2) det finns tillräckligt med områdesvisa mottagningsplatser för farligt avfall och annat avfall och att mottagningsplatserna är lättillgängliga för avfallsproducenterna,
- 3) det finns tillräckligt mångsidiga avfallshanteringstjänster av annat slag, inbegripet möjligheter till separat insamling av avfall som är förenliga med prioriteringsordningen,
- 4) avfallsinsamlingen och avfallstransporten ordnas och dimensioneras så att de motsvarar avfallets mängd och beskaffenhet så väl som möjligt,
- 5) det ges tillräcklig information om arrangemangen för avfallstransport och områdesvis mottagning av avfall och att informationen ges tillräckligt ofta.

Närmare bestämmelser om antalet mottagningsplatser som avses i 1 mom. 2 punkten och det ordnande och den dimensionering av insamlingen och transporten som avses i 4 punkten får utfärdas genom förordning av statsrådet

35 §

Ordnande av fastighetsvis avfallstransport

Kommunen ska se till att transporten av avfall som avses i 32 § 1 mom. ordnas i enlighet med antingen 36 eller 37 § från en mottagningsplats som fastighetsinnehavaren ordnat (*fastighetsvis avfallstransport*). Kommunen kan dessutom sörja för ordnandet av fastighetsvis transport av separat insamlat förpackningsavfall som uppkommit inom verksamhet som avses i 32 § 1 mom. till avfallshantering som producenten har ordnat.

Fastighetsvis avfallstransport ska oavsett metod ordnas så att avfallstransporttjänster tillhandahålls allomfattande och tillförlitligt samt på skäliga och icke-diskriminerande villkor.

De kommunala avfallshanteringsföreskrifterna ska iakttas vid fastighetsvis avfallstransport. Avfallet ska föras till en mottagnings- eller behandlingsplats som kommunen anvisar.

Kommunen kan besluta att fastighetsvis avfallstransport inte ordnas i ett område där kommunikationerna är bevärliga, avfallsinnehavarna är få eller mängden avfall som behöver transporteras är liten, om inte transporten ska anses vara nödvändig av miljö- eller hälsoskäl.

36 §

Kommunalt anordnad avfallstransport

Kommunen ska ordna fastighetsvis avfallstransport, om inte något annat följer av 37 eller 41 § (*kommunalt anordnad avfallstransport*).

Vid kommunalt anordnad avfallstransport får bara kommunen eller en avfallstransportör som handlar för kommunens räkning åta sig att transportera avfallet.

När kommunen upphandlar avfallstransporttjänster ska den följa lagen om offentlig upphandling ([348/2007](#)). Vid upphandlingen ska det dras försorg om att området för tjänsterna och tjänsternas varaktighet fastställs och att de olika upphandlingarna samordnas tidsmässigt med beaktande av principerna i 2 § i den lagen.

Kommunen ska på begäran ge fastighetsinnehavarna information om avfallsmängden och leveransplatsen för det avfall som transporterats från fastigheten, specificerat enligt avfallsslag.

37 §

Avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar

Kommunen kan besluta att fastighetsvis avfallstransport ordnas i kommunen eller en del av kommunen så att fastighetsinnehavaren avtalar om den med en avfallstransportör (*avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar*), om

- 1) avfallstransporten då uppfyller villkoren i 35 § 2 mom.,
- 2) avfallstransporten främjar avfallshanteringens allmänna funktion, stöder utvecklingen av avfallshantering i regionen och inte medför fara eller skada för hälsan eller miljön,
- 3) beslutets verkningar sammantaget bedöms vara positiva, särskilt med beaktande av konsekvenserna för hushållen och för företagens och myndigheternas verksamhet.

Kommunen kan besluta att avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar ska gälla avfall av en viss typ eller beskaffenhet.

Kommunen ska följa och övervaka att det beslut som avses i 1 mom. verkställs och att dess villkor uppfylls samt vid behov behandla frågan om avfallstransport på nytt.

149 §

Tillämpning av tidigare bestämmelser

De ärenden som är anhängiga när denna lag träder i kraft behandlas enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

På internationella avfallstransporter som Finlands miljöcentral har godkänt eller som den fått anmälan om före denna lags ikraftträdande och vars mottagande den behöriga myndigheten i mottagarlandet har bekräftat tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag.

Om fullföljdsdomstolen i ett ärende som är anhängigt när denna lag träder i kraft upphäver ett beslut på vilket de bestämmelser som gällde vid denna lags ikraftträdande ska tillämpas och återförvisar ärendet för att behandlas på nytt i sin helhet, ska ärendet behandlas och avgöras i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

En kommun där ordnad avfallstransport som avses i 1993 års avfallslag vid ikraftträdandet av denna lag ordnas som avfallstransport enligt avtal ska se på vilka möjligheter det finns att ordna avfallstransport enligt villkoren i 37 § 1 mom. i denna lag för avfallstransport som ordnas av fastighetsinnehavaren och fatta beslut i saken inom ett år från det att lagen trädde i kraft. Om beslutet innebär övergång till kommunalt anordnad avfallstransport i stället för avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar, ska det bestämmas i beslutet att avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar upphör, vilket får ske tidigast tre år efter det att beslutet fattades och ska ske senast fem år från det att lagen trädde i kraft.

En kommun som före den 1 juni 2007 har ordnat transporten av avfall som uppkommit inom industrin, servicesektorn eller någon annan näringsverksamhet och som är jämförbart med avfall från bosättning, på det sätt som avses i 10 § 1 mom. i 1993 års avfallslag genom att anlita en annan sammanslutning eller en privat företagare, får fortsätta arrangemanget under det med sammanslutningen eller företaget ingångna avtalets giltighetstid, dock högst till den 31 maj 2012. ([27.4.2012/195](#))

På avstjälningsplatser och andra avfallsbehandlingsplatser där verksamheten har lagts ned före den 1 januari 1994 och på nedskräpning som har skett före den 1 januari 1994 tillämpas de bestämmelser som gällde innan 1993 års avfallslag trädde i kraft.

2 BESKRIVNING AV TRANSPORTSYSTEMEN

2.1 KOMMUNALT ANORDNAD AVFALLSTRANSPORT

Kommunalt anordnad transportsystemet är enligt avfallslagen det primära⁴ transportsystemet för den fastighetsvisa avfallstransporten av avfall som beskrivs i avfallslagens 32 §. I dagsläget sköts slamtransporterna som kommunalt ordnade endast på de kommunala avfallshanteringsbolagens Lakeuden Etappis⁵ och Rouskis verksamhetsområden. För Rouskis del är slamtransporterna kommunalt anordnade endast på Kimitoön.

Vid kommunalt anordnad avfallstransport får endast kommunen eller en avfallstransportör som handlar för kommunens räkning åta sig att transportera avfallet.

Kommunal upphandling av avfallstransporter skall följa lagen om offentlig upphandling (348/2007). Den kommunala upphandlingen av avfallstransporter skall förverkligas på ett sätt som möjliggör att mindre transportbolag med endast ett transportfordon kan lämna in ett anbud på ett entreprenadområde.

2.2 AV FASTIGHETSINNEHAVAREN ORDNAD AVFALLSTRANSPORT

Av fastighetsinnehavaren ordnad avfallstransport är enligt avfallslagen det sekundära transportsystemet och skall uppfylla villkoren som är bestämda i avfallslagens 35 och 37 §.

⁴ Prioritetsordningen mellan transportsystemen har gällt även i den tidigare avfallslagens 10 § (1072/1993)

⁵ I Lappo och Kurikka kommunerna ordnas slamtransporterna som avtalsbaserade t.o.m. 31.12.2013.

Kommunen (Österbottens avfallsnämnd) kan besluta att fastighetsvis avfallstransport ordnas i kommunen eller en del av kommunen så att fastighetsinnehavaren avtalar om den med en avfallstransportör (avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar) om följande villkor uppfylls:

1. Fastighetsvis avfallstransport skall oavsett metod ordnas så att avfallstransporttjänster tillhandahålls allomfattande och tillförlitligt samt på skäliga och icke-diskriminerande villkor (AvfallsL 35 § mom 2).
2. Avfallstransporten främjar avfallshandlingens allmänna funktion, stöder utvecklingen av avfallshandlingen i regionen och inte medför fara eller skada för hälsan eller miljön (AvfallsL 37 § mom. 1 punkt 2).
3. Beslutets verkningar sammantaget bedöms vara positiva, särskilt med beaktande av konsekvenserna för hushållen och för företagens och myndigheternas verksamhet (AvfallsL 37 § mom. 1 punkt 3).

Ytterligare kan kommunen (Österbottens avfallsnämnd) besluta att avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar ska gälla avfall för en viss typ eller beskaffenhet. Beslut om avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar skall följas och övervakas av Österbottens avfallsnämnd. Ifall de lagstadgade villkoren inte uppfylls för avfallstransporten som fastighetsinnehavaren ordnar, skall frågan om avfallstransport vid behov behandlas på nytt av avfallsnämnden.

3 NULÄGET

3.1 FASTIGHETER VAR DET UPPSTÅR AVFALL

På Österbottens avfallsnämnds verksamhetsområde finns det ca. 29.200 fastigheter vars avloppsvatten leds till en eller flera slambrunnar på fastigheten.⁶ En grov uppskattning är att 55-60 % av fastigheterna på verksamhetsområdet är direkt kopplade till ett kommunalt avloppsnät.

3.2 MOTTAGNINGSPLATSER

Den kommunala biogasanläggningen Österbottens Biogas Ab i Karleby står för merparten av det slam som mottas för behandling på området, ca. 40 %. Övriga mottagningsplatser för slambrunnsslam på området:

- Evijärvi: Evijärvi kommuns vattenreningsverk

⁶ Antalet baserar sig på antalet slamavskiljare och slutna brunnar som finns med i avfallshandlingsregistret.

- Jakobstad: Alheda vattenreningsverk
- Kauhava: Alahärmä, Kauhava och Korteesjärvi vattenreningsverk, Firma Perälä Pauli
- Kaustby: KVT-Vesihuolto Oy:s anläggning
- Kronoby, vattenreningsverk
- Nykarleby: Ab Slamson Oy, Munsala
- Vörå, Oravais vattenreningsverk

3.3 TÖMNINGEN AV FASTIGHETERNAS SLAMBRUNNAR

Slambrunnarnas tömningsfrekvenser bestäms i de kommunala avfallshanteringsbestämmelserna. Enligt avfallshanteringsbestämmelserna skall fastighetsinnehavaren se till att slambrunnarna töms minst en gång per år. Det verkliga tömningsbehovet för en stor del av fastigheterna är oftare än en gång per år, beroende på slambrunnstyp och volym. Tömning av fastighetens slambrunn/slambrunnar oftare än en gång per år kan ha en stor praktisk betydelse, ifall man vill säkerställa funktionen av ett infiltreringssystem eller ett minireningsverk. Behovet att tömma en sluten brunn två eller flera gånger per år baserar sig på brunnens begränsade volym. En stor andel av bostadsfastigheternas slambrunnar töms regelbundet enligt en tillsvidare i kraft varande avtal med en entreprenör.

4 HUSHÅLLENS STÄLLNING

4.1 TILLGÅNGEN TILL SERVICE

Till Österbottens avfallsnämnds grunduppgifter hör att säkerställa att hushållen tillhandahålls kommunala avfallshanteringstjänster, till kommunala avfallshanteringen hör tillgången till fastighetsvisa avfallstransporttjänster vilka tillhandahålls allomfattande och tillförlitligt samt på skäliga och icke-diskriminerande villkor⁷. Österbottens avfallsnämnds skyldighet som kommunal avfallshanteringsmyndighet omfattar även säkerställande av avfallstransporterna för hushåll med ekonomiska svårigheter, d.v.s. säkerställande av kommunmedlemmarnas subjektiva rätt till en lagstadgad kommunalteknisk service.

Hushållen har heltäckande tillgång till slambrunnstömningar på verksamhetsområdet. På verksamhetsområdet finns 41 registrerade transportföretag som utför slambrunnstömningar vid bostadsfastigheter och fritidsbostäder. Tillgången till slambrunnstömningar begränsas undantagsvis under en del av kalenderåret p.g.a. dåliga vägförhållanden, gäller främst fritidsbostads områden.

⁷ AvfallsL 35 § 2 mom.

4.2 SLAMTRANSPORTERNAS PRISSÄTTNING OCH SKÄLIGHET

På verksamhetsområdet finns det prisskillnader mellan olika transportbolag och områdesvisa prisskillnader. Medelpriset för hela verksamhetsområdet för slambrunnstömning vid en bostadsfastighet är enligt av transportbolagens egna uppgifter ca. 45 € + moms. I Karleby är motsvarande medelpris 40 € + moms.

Jämfört med den kommunala transportavgiften som fastställts av Lakeuden Jätelautakunta 58,71 € + moms, kan man anse att slamtransporternas prissättning på Österbottens avfallsnämnds verksamhetsområde som skäliga.

4.3 KVALITETEN PÅ TRANSPORTBOLAGENS SERVICE

4.4 NULÄGET

Kvaliteten på servicen som slamtransportbolagen erbjuder hushållen på verksamhetsområdet uppfattas som bra.

Flertalet av transportbolagen erbjuder fastighetsinnehavarna avtal om fortgående regelbundna tömningar av fastighetens slambrunnar. En av de praktiska fördelarna med dessa regelbundna tömningar är att man förhindrar stockningar i fastighetens avloppsrör eller för tidig igenslamning av infiltrationsbädd. Ett antal transportbolag erbjuder som tjänst spolningar av fastighetens avloppssystem. Flera av transportbolagen anger att de har vid eventuella plötsliga problemsituationer beredskap att utföra slambrunnstömningar dygnet runt sju dagar i veckan vid fastigheterna.

Egentliga brister i transportbolagens service till hushållen har inte kommit till avfallsnämndens kännedom. Oklara situationer har uppstått närmast p.g.a. meningsskiljaktigheter mellan fastighetsinnehavaren och transportören om slambrunnens volym eller brunnstyp.

4.5 JÄMFÖRELSE MED KVALITETSKRAVEN FÖR KOMMUNALT ANORDNAD AVFALLSTRANSPORT

En eventuell övergång till kommunalt anordnad avfallstransport skulle innebära att Österbottens avfallsnämnd fastställer de primära kvalitetskraven för de egentliga slamtransporterna i angivna villkoren för den kommunala upphandlingen.

Sannolika kvalitetskrav för fastigheternas avfallstransporter vid en eventuell övergång till kommunalt anordnad avfallstransporter (skulle gälla även subkontraktörer):

- Miljökrav på transportfordonen.
- Fordonsvisa kördatorer för uppföljning av tömningarna på de i förväg optimerade körrutterna.
- Rapporteringsskyldighet av avvikande situationer.
- Bonussystem för entreprenörerna.

En eventuell övergång till kommunalt anordnad avfallstransport skulle medföra följande förbättringar av kvaliteten på servicen till hushållen utöver vad som nämns ovan:

- Enhetlig fakturering på hela verksamhetsområdet
- Rådgivningen till hushållen koncentreras till en och samma plats.
- Kvaliteten på informationen till hushållen förbättras gradvist.

5 KOMMUNERNAS, MYNDIGHETERNAS OCH KOMMUNALA AVFALLSHANTERINGSBOLAGETS STÄLLNING

En av avfallslagens förutsättningar för avfallstransport som fastighetsinnehavaren ordnar är att avfallstransporten främjar avfallshanterings allmänna funktion, stöder utvecklingen av den regionala avfallshanteringen.⁸ Här avses myndigheternas möjligheter att i praktiken följa och övervaka slambrunnstömningarna och slamtransporterna samt hur de olika transportsystemen inverkar på det kommunala avfallshanteringsbolagets verksamhetsutveckling.

5.1 KOMMUNERNAS STÄLLNING

Det kommunala övervaknings ansvaret för den kommunala avfallshanteringen är ålagd på respektive kommuns miljövårdsmyndighet, d.v.s. miljönämnderna eller motsvarande. Avfallshanterings övervakning kan inte delegeras till den kommunala avfallshanteringsmyndigheten.

Beträffande övervakningen som berör fastigheternas slambrunnstömningar har den största bristen hittills varit en avsaknad av ett slambrunnsregister från vilket man kan få fram

⁸ AvfallsL 37 §

övervakningsuppgifter till de övervakande myndigheterna om t.ex. hushåll vars slambrunnar inte töms enhetligt med vad som stadgats i de kommunala avfallshanteringsbestämmelserna. Bristen på ett slambrunnregister åtgärdades 1.5.2012 då ett register över fastigheternas slambrunnar och tömningsuppgifter togs i bruk som en del av det kommunala avfallshanteringsregister som administreras under Österbottens avfallsnämnd. Dessvärre är slambrunnregisteruppgifterna fortfarande bristfälliga och kan utnyttjas för kommunernas övervakningsändamål tidigaste hösten 2013⁹. Genom slambrunnregistret fås även fram i vilken utsträckning hushållens slambrunnar utförs av inofficiella oregistrerade transportörer.

Österbottens avfallsnämnds förfrågan till kommunala tjänsteinnehavare som svarar för avfallshanteringens övervakningsärenden. I förfrågan önskade man utreda åsikter om hur en eventuell övergång till kommunalt ordnade slamtransporter skulle inverka på övervakningen samt en beskrivning av eventuella problemsituationer vid tömningen av bostadsfastigheternas slambrunnar. Inom utsatt tid inlämnades svar från sex kommuner. I tre av svaren fästes vikt på de otillåtna slambrunnstömningarna olovlig åkerspridning. I tre av svaren konstaterades även, att kvaliteten på övervakningen skulle förbättras ifall slamtransporterna utfördes som kommunalt ordnade. I två av svaren konstateras att transportsystemet inte inverkar på övervakningens kvalitet, utan tillgången till övervakningsuppgifter.

Transportsystemet inverkar även på vilka resurser enskilda kommuner behöver för upphandling av de egna fastigheternas slamtransporter. Här bör dock beaktas, att kommunernas upphandlingsförfarande kring slambrunnstömningar tar i anspråk endast en bråkdel av kommunens resurser jämfört med upphandling av de sedvanliga avfallstransporterna. Detta förklaras bl.a. genom att en betydande del av den kommunala fastighetsmassan är direktkopplade till ett kommunalt avloppsnät, i detta sammanhang utgör dock Karleby stad ett undantag från de övriga kommunerna på verksamhetsområdet.

5.2 DEN KOMMUNALA AVFALLSHANTERINGSMYNDIGHETENS STÄLLNING

De olika transportsystemen inverkar olika på Österbottens avfallsnämnds verksamhet, d.v.s. skötseln av uppgifterna som bestämts i avfallslagen och av medlemskommunerna i instruktionen för Österbottens avfallsnämnd.

⁹ Registeruppgifterna om bostadsfastigheternas slambrunnstömningar måste sträcka sig över minst ett års tid för att konstatera vilka bostadsfastigheter undlåter att tömma sina slambrunnar enligt vad som bestämts i avfallshanteringsbestämmelserna.

Det kommunala myndighetsansvaret för insamling och behandling av slambrunnsslam från boende överfördes genom lagändring till Österbottens avfallsnämnd år 2007. Implementeringen av lagändringen ifråga har verkställts gradvist.

Kommunalt anordnad avfallsransport skulle förbättra Österbottens avfallsnämnds kontroll över slambrunnstömningarna, transportererna och avfallsströmmarna endast till en viss grad. Bristerna i kontrollen är av sådan karaktär att en ändring av transportsystemet inte skulle ha en märkbar förbättring, eftersom bristerna här beror på slamtransporter som utförs av inofficiella, oregistrerade transportörer. De s.k. illegala slamtransporterna kan åtgärdas genom övervakningsmyndigheternas aktivitet och delvist genom information till hushållen.

5.3 DET KOMMUNALA AVFALLSHANTERINGSBOLAGETS STÄLLNING

Det kommunala avfallshanteringsbolaget Ab Ekorosk Oy:s styrelse har på Österbottens avfallsnämnds begäran inlämnat ett utlåtande om slamtransporterna.

I Ekorosks utlåtande, daterad 22.3.2013, poängteras, att det nuvarande systemet för behandlingen av slambrunnsslam och fakturering av behandlingsavgifterna har varit i Ekorosks regi fr.o.m. 1.5.2012. Eftersom nuvarande system varit i bruk i knappt ett år, anses det vara ännu för tidigt att dra slutsatser om hur systemet fungerar och vilka eventuella brister finns i nuvarande system.

Styrelsen för Ab Ekorosk Oy framför att det inte föreligger behov till övergång till kommunalt konkurrensutsatt transportsystem för slamtransporter, men frågan borde tas till prövning efter några år då man har mera erfarenheter av hur behandlingen av slam från bostadsfastigheter fungerar som helhet.

6 MILJÖN

Österbottens avfallsnämnd har inte gjort någon skild utredning av de nuvarande slamtransporternas miljöbelastningar, dels p.g.a. av bristfällig tillgång till registeruppgifter av hushållens slambrunnstömningar på verksamhetsområdet och dels p.g.a. den avvikande karaktären av slambrunnstömningar jämfört med tömningar av sedvanliga avfallskärl vid fastigheterna. En vedertagen uppfattning är att slambrunnstömningarnas trafikutsläpp inte avviker nämnvärt mellan de olika transportsystemen, uppfattningen förklaras med den begränsade antal tömningar en slambil kan utföra innan fordonet skall tömmas vid en mottagningsplats för slammet. Kapaciteten för en slamsugbil eller slamkärra är vanligen 10-14 m³, d.v.s. i medeltal 2-4 slambrunnstömningar.

Ett antal av de större transportbolagen använder fordonsvisa kördatorer för att optimera slambrunnstömningarnas körrutter.

7 FÖRETAGENS STÄLLNING

7.1 DE VERKSAMMA TRANSPORTBOLAGEN OCH SLAMTRANSPORTERNAS BETYDELSE I VERKSAMHETEN

På det verksamhetsområdet opererar i dagsläget 43 registrerade transportföretag som utför slambrunnstömningar och transporterar slambrunnslammet som uppstår från boende och från offentligrättsliga samfund.

Österbottens avfallsnämnd har begärt in åsikter av slamtransportbolagen gällande transportsystemen. I samtliga av de 12 inkomna åsikterna, anses att en övergång till kommunalt ordnad system enbart medföra negativa följder för verksamheten. En direkt följd av ogynnsam utfall i en konkurrensutsättning anses av i sex st. av de inlämnade innebära en upphörande av verksamheten.

En heltäckande och objektiv bedömning av transportbolagens livskraft i nuläget är dock svårt att fastställa för denna utredning, eftersom de flesta av slamtransportbolagen idkar annan transport- eller näringsverksamhet än enbart slamtransporter. Boendets slamtransporters betydelse för de enskilda företagens omsättning uppskattas på verksamhetsområdet variera mellan 5-90 %. Uppenbart är att följderna för en eventuell kommunal upphandling av slamtransporterna har en negativ inverkan för samtliga företag som skulle bli utan en entreprenad.

7.2 EVENTUELL UPPKOMST AV NYA FÖRETAG OCH UPPHÖRANDE AV FÖRETAG SOM EN FÖLJD AV ÖVERGÅNG TILL KOMMUNALT ANORDNAD SLAMSTRANSPORT

En övergång till kommunalt anordnad slamtransport, där mindre upphandlingsområden konkurrensutsätts under olika kalenderår för fem års entreprenader plus en eventuell option på 1-2 år, öppnar marknaden för nya företag.

Upphörandet eller omstruktureringar av redan etablerade företag vid en övergång till kommunalt ordnad slamtransport anses som uppenbart, men med avvikande effekter på de verksamma företagen, dels beroende på att de transportbolagens investeringar i slamtransportfordonen varierar.

Genom upphandlingsförfarande som stöder även de mindre lokala transportbolag kan man minimera de negativa effekterna som en ändring av transportsystemet kan medföra för de befintliga transportbolagen. Detta kan åstadkommas bl.a. genom beslut om att antalet upphandlingsområden är tillräckligt många, tillräckligt långa avtalsperioder samt att upphandlingarna av de olika områdena är tidsmässigt utspridda.¹⁰

7.3 INVERKAN PÅ SYSSELSÄTTNINGEN

Ett beslut av Österbottens avfallsnämnd som skulle innebära övergång till kommunalt anordnade slamtransporter torde ha en direkt inverkan på sysselsättningen före utgången av övergångstiden (min 3, max 5 år) genom att nyanställningar av transportpersonal skulle göras enbart som tidsbundna.

På basen transportbolagens egna uppgifter skulle en ogynnsam upphandling medföra för ett medelstort transportbolag uppsägningar av 2-3 arbetstagare.

Den kommunala anordnade transportsystemets totala inverkan på sysselsättningen beror dels av antalet insamlingsområden för upphandlingen. Vid en kommunal upphandling skulle verksamhetsområdet sannolikt uppdelas i minst 10-15 upphandlingsområden. En uppskattning är att p.g.a. Karleby stads avvikande avloppshanteringslösning skulle enbart Karleby indelas i minst 4-5 upphandlingsområden.

8 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

Villkoren för slamtransporter som fastighetsinnehavaren ordnar enligt vad som anges i avfallslagens 37 § uppfylls på Österbottens avfallsnämnds verksamhetsområde på basen av den information som funnits tillhanda för denna rapport.

Man bör beakta, att de registeruppgifter som finns tillhanda över fastigheternas slambrunnar är ännu bristfälliga. Som en följd av denna brist, bedöms slamtransportsystemens miljökonsekvenser i denna utredning enbart på en allmän nivå, utan hänvisningar till ett specifikt bakgrundsmaterial.

¹⁰ Mälkönen, V, Tukiainen, J. 2010. Jätekuljetuksen sopimusmallien yritysvaikutukset, Valmisteluraportti 1, Statens Ekonomiska Forskningscentral (VATT)

9 BILAGOR

1. Österbottens avfallsnämnd: Slamhanteringsplan för verksamhetsområdet
2. Ab Ekorosk Oy:s utlåtande om transportsystemet för slamtransporter
3. Slamtransportbolagens åsikter om transportsystemen
4. Kommunala tjänsteinnehavares svar på Österbottens avfallsnämnds förfrågan